

Max Regers samlede orgelværker, vol. 1-6

Christian Kampmann Larsen, orgel

[Paula Records PACD 135, 137, 147-148, 158-159]

At spille, og ikke mindst indspille, Max Regers samlede orgelværker må være noget af en 'tour de force'. Vi kender alle de karakteristiske nodesider, der er sværtet til med sort blæk i form af fireogtredeksenstyvendenedelsnoder, løse fortegn, dynamiske angivelser og andet godt. Musikkens udtryk stemmer egentlig meget godt overens med det grafiske: kompleks, fortættet og indholdsmættet. Kombinationen af barokke kompositionsdyder og svulstig romantisk gestik er karakteristisk for Reger, og han har således udviklet en meget original og genkendelig 'sound', som man kan elske eller hade. Ligesom musikken kræver det yderste af den fremførende musiker, kræves der også en vis indsats af tilhøreren - værkerne er lange og kompakte og Reger har næppe spekuleret i at 'please' publikum.

På den måde er idéen med et 'oeuvre complete' i fin tråd med Regers kompromisløse 'alt eller intet'-attitude, og med 6 CD'er er Christian Kampmann Larsen (CKL) et godt stykke på vej. Man kan selvfølgelig altid spørge om, hvad meningen med en 'samlede værker'-indspilning egentlig er. Er det et dokumentations-projekt? Eller har musikeren en særlig instrumental eller fortolkningsmæssig tilgang til værkerne, der fortjener offentlig udbredelse? For CKL er det ifølge forordet til Vol. 1-4 ønsket om at fremføre Reger på det historiske Walcker-orgel i St. Annen Kirche i Annaberg-Buchholz, der er bevæggrunden for dette indspilningsprojekt. Walcker-orgelet forener, ifølge CKL, de barokke orgelbygningstraditioner med det romantiske, symfoniske klangideal, præcis samme kombination der gør sig gældende i Regers musik. Man må uden videre

give CKL ret i denne betragtning og ved første lytning af CD'erne konstatere at Walcker-orgelet klinger sublimt og at det med sin mørke, potente klang er perfekt til at realisere Regers musik på. Så meget desto mere underligt forekommer det at CKL har valgt at indspille Vol. 5-6 på Frobeniusorglet i Aarhus Domkirke – et fremragende, alsidigt orgel som dog ingenlunde har de samme klanglige kvaliteter som Walcker-orgelet. I hvert fald registreres der generelt meget lyst på denne CD, med en overvægt af høje mixturer og mangel på 16' og 8' fundament. Med dette skift i instrument bryder CKL også med den tidligere nævnte idé om det helt unikke i forholdet mellem Walckerorgelet og Regers orgelmusik, som ellers må siges at være det der gør projektet særligt og interessant.

Hvad angår interpretationen af Regers orgelmusik er der mange meninger om hvordan partiturerne skal gribes an. En ting der særligt har været opmærksomhed omkring, er Regers tempoangivelser, som til tider kan virke forrykt hurtige og på grænsen til det uspillelige.

Den hollandske organist Henrico Stewens har fået en del opmærksomhed med sin teori om at Regers tempo-angivelser skal halveres (noget med at man dengang talte metronomens svingning frem og tilbage til udgangspunktet som et slag). Der er skrevet en hel afhandling om emnet, som jeg må tilstå ikke at have læst i sin helhed, men jeg har svært ved at tro at alle tempoangivelserne i Regers partiturer skal halveres – det ville punktere musikken fuldstændig og fratage den al energi og dramatik.

Noget andet der hurtigt kommer på bane når man snakker om Regers orgelmusik er Karl Straube. Straube, der var lidt af et 'hotshot' på sin tid, var den vel nok vigtigste person for udbredelsen af Regers musik. Uden ham var Reger muligvis havnet i glemmebogen og været at betragte som en ukendt særling i dag. Straube uropførte de fleste af Regers orgelværker med dennes billigelse. Men Straube havde sin egen bestemte mening om hvordan Regers musik skulle fremføres, og han var ikke bleg for at føje til og ændre i partiturerne. Det er i mange tilfælde dokumenteret at Reger godtog disse ændringer, men man skal huske på, at der har været et, ikke helt ligeværdigt, afhængighedsforhold de to imellem. Reger var selvfølgelig taknemmelig for Straubes interesse og lyst til at udbrede hans musik og har sikkert også været imponeret over dennes organistiske evner, så der er nok blevet set igennem fingre med nogle 'mindre' korrektioner.

Siden 70'erne, hvor bl.a. Stockmeier (tysk organist, pædagog mm.) rettede en skarp kritik mod Straubes lemfældige forhold til komponisternes originale partiturer (ikke mindst dennes Bach-udgivelser, som er sværtet til med legatobuer, hittepåsomme manualfordelinger og svelle-effekter), har Straube været et skældsord i respektable akademiske orgelkredse – måske særligt i Tyskland. Jeg har hørt flere betydningsfulde orgelpædagoger affærdige en Reger-interpretation udelukkende med en henvisning til at den var for 'Straube-agtig'. Dette er måske lidt for nemt og uberettiget, for selvom Straube uden tvivl står bag mange mærkværdige idéer (og har udbredt disse til hans elever som værende lov) er der en hvis konsistens og linje i hans arbejde.

På godt og ondt var der på Straubes tid ikke de samme krav til autencitet som i dag – rammerne for en fortolkning var bredere og musikerens personlighed måtte hellere end gerne skinne igennem komponistens partitur. Men Straube var også pragmatiker. Han spillede mange koncerter og uropførte som sagt de fleste af Regers værker, så han var nødt til at udvikle en effektiv instuderingssteknik og i denne forbindelse også nogle teknikker til at realisere Regers knudrede instruktioner.

I denne proces har Straube måske overset det væsentlige hos Reger. Straube var nemlig imod Regers 'ekstrem-æstetik': altså de ekstreme tempi, dynamikker, teksturer mm. Straubes kongstanke var klarhed og moderate tempi i interpretationen, og hans redigeringer afspejler dette ved f.eks. at fremhæve enkelte temastumper på et andet manual, sløjfe oktavparallelføringer, indskrive nye artikulationer, ændre tempobetegnelser (Straube har ganske givet haft en finger med i spillet ved de

mange 'quasi'er og 'meno'er der er tilføjet) osv. Det er her Straube efter min mening diskvalificerer sig selv – for er der noget der er væsentlig for Regers musik, er det netop ekstreme, kompleksiteten og vildskaben.

Overordnet betragtet er CKL's Reger-spil meget 'diplomatisk' hvad angår Straube-problematikken. Dog benytter han enkelte Straube-features f.eks. i BACH-fantasien hvor et 'quasi vivace'-tempo sådan cirka bliver spillet som 'molto adagio' og der er en del fikse manualskeift til fremhævelse af dette og hint.

Det er sådan set uvæsentligt om CKL er af den ene eller anden skole, så længe man drages af hans spil. Og det gør man et stykke ad vejen. F.eks. i "Wachet auf"-fantasiaen hvor CKL virkelig rammer den fantastisk dunkle mystik i de svage passager og formår at 'time' fortissimo-udbrudene med en effektiv præcision.

En væsentlig kvalitet ved CKL's spil er evnen til at kontrollere de lange formforløb, f.eks. i passacagliaen i d-mol VOL2. Det er virkelig afgørende med en stabil tempofornemmelse i Regers lange passacaglia-satser for at det virker som et sammenhængende forløb snarere end en række små variationsatser.

CKL's spil er generelt til den lidt langsomme side, hvis man sammenligner med andre indspilninger og den gængse opfattelse af musikken. Det kan have en god virkning og give en tyngde visse steder, men skal, efter min mening, så opvejes af desto hurtigere og aggressivt spil andre steder. Det er som om CKL aldrig kommer helt op at ringe de mest dramatiske steder – det hele virker lidt for jævnt og kontrolleret.

Tag f.eks. den famøse Benedictus (Vol.1 spor 6) hvor Reger i den fugerede midterdel skriver 'Vivace assai' med halvnote=96. Her spiller CKL fjerdedele i 50 dvs. halvnote=25. Altså næsten det kvarte tempo af Regers anvisning. Det kunne måske gå an, hvis der så til gengæld kom lidt fut i den ved 'piu vivace'-stedet, men det gør der ikke. Det er faktisk så langsomt, at det lyder slowmotion-agtigt eller som en der øver langsomt. CKL er 5'47'' om at spille Benedictus mens Josef Still på sin Naxos-indspilning (som bestemt ikke er specielt hurtig) er 4'47'' om det samme.

Det gælder faktisk alle skæringerne på CKL's CD'er at de, sammenlignet med Naxos-indspilningerne, er mærkbart langsommere. Ikke at Naxos-indspilningerne skal ophæves til reference-status, men de er trods alt foretaget af nogle gedigne Reger-kapaciteter, der har arbejdet indgående med musikken.

Så er der særligt et punkt hvor CKL skiller sig ud, er det på tempo-området. Det kan man bestemt have forskellige meninger om, og nogle vil sikkert mene, at det er rart for en gang skyld, at kunne nå at opfatte, hvad der egentlig sker i musikken.

Hvad man desværre ikke kan have forskellige meninger om er det faktum, at der er en del skønhedsfejl i produktionen som trækker niveauet ned. Efter lidt finlytning med hovedtelefoner registrerede jeg følgende på bare en nodeside (BACH-fantasien UE side 5).

Det drejer sig om Vol.6, spor 2:

2:08 Der spilles et E i bassen hvor der i noden er et G#. Derved klinger en Emaj7 i stedet for g#m sekstakkord.

2:44 Venstre hånd kommer for sent – altså asynkront med de andre stemmer, hvilket må tilskrives et ubekvemt (og ikke forekommende i partituret) manualskeift snarere end en bagvedliggende musikalsk idé.

2:50 Der spilles et Bb i venstre hånd – det skal selvfølgelig være et H (opløsningstegn har det jo med at gælde takten ud). Herved skulle der også gerne fremkomme en G7 (og ikke en gm7) som jo meget belejligt er dominantisk til den c-mol som frasen lander på.

2:57 Her spilles et Gb/F# i alten, hvor der i noden er et G. Harmonisk gør det ikke så meget, men motivet i alten er en omvendning af vippemotivet fra starten af 'piu andante'-stedet som netop er karakteriseret ved at vippe tilbage til den samme tone. Derfor skal motivet her selvfølgelig også vippe op på et G hver gang.

Og sådan kunne man desværre fortsætte. Havde det været en koncertoptagelse kunne man måske acceptere sådan nogle småskrammer, men en gennemproduceret CD er et produkt, der er beregnet til tilbagevendende gennemlytning, og derfor er det væsentligt at påpege disse forhold.

De mest forstyrrende fejl er dog følgende:

Vol.2, spor 4, 11:02. Akkorden er noteret som en regulær em med tilføjet sekst. Men CKL har af en eller anden grund et D# med i denne akkord. Det lyder simpelthen mystisk og ulogisk og er specielt ærgerligt fordi det er klimakset på en halv times 'orgelkamp', og de her sidste ekstremt potente og udtryksfulde takter er det man hele tiden har ventet på. Reger har virkelig tænkt over hver enkelt akkord og ikke mindst akkordprogressionen, og selvom en lille fortegnfejls fejl må accepteres i et halvtimes langt værk, skal det for alt i verden ikke lige være dette sted.

Vol.2, spor 1, 1:08. Her klippes efterklangen hørbart af idet passacagliaen begynder. Det er simpelthen tåkrummende diletantisk. Hvis hverken producer eller musiker gider at lytte CD'en igennem inden trykning, hvad er så lige meningen med overhovedet at lave en CD?

CKL's Reger CD'er har altså efter min mening en del fejl og mangler, men jeg har stor respekt og sympati for projektet. I disse frankofile tider hvor alle spiller Duruflé, som var det stor kunst, er det velgørende med en solid omgang Reger. Og selvom der er mange indspilninger med enkeltstående Reger-værker, er indspilninger af de samlede værker en sjældenhed.

Men skal det gøres, kræver det en kompromisløshed og grundighed som disse CD'er desværre ikke lever op til. Af anbefalelsesværdige indspilninger kan nævnes den førnævnte Naxos-serie og Arvid Gast's indspilninger på Motette.

Morten Ladehoff, 25. juli 2011